

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про
адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за
порушення законодавства з фінансових питань»
*(реєстр. № 15043 від 24.02.2026)**

***Анотація.** В інформаційній довідці аналізується доцільність внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення стосовно збільшення строків притягнення до адміністративної відповідальності та підвищення розмірів штрафів за порушення законодавства з фінансових питань у контексті проекту Закону України (реєстр. № 15043 від 24.02.2026) (далі – законопроект). Розглянуто відповідність пропонованих змін чинному адміністративно-деліктному законодавству, фінансовому законодавству України, законодавству про державний фінансовий контроль, а також правилам техніки нормопроєктування, окреслено ризики законопроекту.*

***Ключові слова:** фінансова дисципліна, державний фінансовий контроль, економічна безпека, адміністративне стягнення, адміністративна відповідальність.*

Вступ

Сфера фінансових правовідносин має ключове значення для стабільності держави, особливо в умовах воєнного стану, коли ефективність використання ресурсів і дотримання фінансової дисципліни прямо впливають на обороноздатність та економічну безпеку. Адміністративна відповідальність у цій сфері є одним із базових інструментів забезпечення прозорості, запобігання зловживанням і формування належної правової культури.

З огляду на це ідея запропонованого законопроекту, спрямованого на посилення відповідальності за порушення законодавства з фінансових питань, відповідає сучасним викликам державного фінансового контролю.

Основна частина

Законопроектом пропонуються зміни до статті 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) стосовно збільшення строків притягнення до адміністративної відповідальності за фінансові правопорушення, а також зміни до статті 164² КУпАП щодо підвищення розмірів штрафів за порушення законодавства з фінансових питань. Його ключова ідея полягає у посиленні фінансової дисципліни у воєнний час та відповідає загальній тенденції гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами.

Серед позитивних аспектів законопроекту слід відзначити, що запровадження таких змін дозволить підвищити дієвість адміністративних санкцій, забезпечити невідворотність покарання та створити превентивні механізми для захисту фінансової системи України. Зокрема, контролюючі органи матимуть більше часу для фіксації й доведення правопорушень, і збільшення строків притягнення до відповідальності дозволить уникати ситуацій, коли правопорушення залишаються безкарними через формальні обмеження.

Законопроект передбачає суттєве підвищення штрафів за порушення законодавства з фінансових питань: з 8–15 до 50–70 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – НМДГ) за основне порушення, з 10–20 до 70–100 НМДГ за повторне протягом року. Це означає збільшення розмірів санкцій у 4–6 разів, що забезпечуватиме їх реальний превентивний ефект і зробить адміністративну відповідальність дієвим інструментом фінансової дисципліни.

Як аргументовано зазначається у пояснювальній записці до законопроекту, розміри штрафів за порушення законодавства з фінансових питань залишаються незмінними з 1996 року, що вимагає приведення їх у відповідність до сучасних економічних реалій шляхом оновлення санкцій. Такий підхід відповідає принципу диференціації відповідальності, проте створює низку ризиків, які потребують урахування.

Надмірне підвищення штрафів може призвести до дисбалансу між превентивною та каральною функціями адміністративної відповідальності. Для уникнення цього важливо забезпечити пропорційність санкцій, щоб вони не перетворилися на інструмент надмірного тиску на бізнес, особливо малий і середній. Такими додатковими механізмами забезпечення пропорційності санкцій може бути градація штрафів залежно від масштабу й характеру правопорушення, а також розміру підприємств. Для дрібних порушень, які не призвели до значних фінансових втрат чи не мали системного характеру, варто встановити нижчу межу санкцій. Для серйозних або повторних порушень застосовуються підвищені штрафи, як це передбачено законопроектом. Також доцільно було б доповнити статтю 164² КУпАП положенням про можливість врахування пом'якшуючих обставин. Це може стосуватися випадків, коли суб'єкт господарювання самостійно виправив порушення або добровільно повідомив про нього, що сприятиме формуванню культури самоконтролю і зменшить ризик ненавмисних порушень.

З огляду на це вбачається необхідним закріпити положення про використання цифрових інструментів контролю, зокрема створення електронного реєстру фінансових правопорушень та автоматизованих систем перевірки звітності. Це дозволить забезпечити прозорість, рівність застосування санкцій та мінімізувати ризик вибіркового підходу, а також зберегти баланс між превентивною й каральною функціями адміністративної відповідальності, зробити її дієвою та водночас справедливою.

Підвищення санкцій стимулюватиме підприємства інвестувати у внутрішні системи контролю, аудит і фінансовий моніторинг. Проте, для частини бізнесу це може стати додатковим фінансовим навантаженням, що потребує перехідного періоду для адаптації та проведення роз'яснювальної роботи, зокрема інформування суб'єктів господарювання про нові правила та санкції, що підвищить рівень правової культури.

В умовах воєнного стану адміністративна відповідальність має бути швидкою та ефективною, щоб не допустити фінансових правопорушень, які можуть підірвати економічну стабільність. КУпАП давно потребує оновлення,

адже багато його норм залишаються архаїчними*, а тому варто зазначити, що лише збільшення строків і штрафів не повністю відповідає сучасним викликам у сфері протидії фінансовим правопорушенням, склад яких не обмежується вимогами статті 164² КУпАП.

У нинішніх правових та економічних реаліях адміністративна відповідальність у фінансовій сфері охоплює значно більший спектр правопорушень, які прямо пов'язані з прозорістю фінансової інформації та зловживаннями. Таким чином, посилення адміністративної відповідальності є правильним і необхідним кроком, але воно має розглядатися як частина більш широкої реформи фінансового контролю.

Адміністративна відповідальність не завжди є достатньою для реагування на складні фінансові правопорушення. У міжнародній практиці адміністративні санкції поєднуються з іншими механізмами: кримінальною відповідальністю, цивільно-правовими санкціями та спеціальними регуляторними заходами. Адміністративні санкції є лише одним із шляхів реагування на фінансові правопорушення, які доповнюються кримінальними та цивільно-правовими механізмами.

У цьому контексті доцільно розглянути можливість доповнення КУпАП новими статтями, які би враховували зазначені сучасні виклики. Це дозволить розширити коло адміністративних правопорушень у фінансовій сфері та наблизити українське законодавство до європейських стандартів. Такий підхід забезпечить комплексність системи відповідальності: адміністративні санкції виконуватимуть превентивну функцію, тоді як у випадках масштабних чи системних порушень застосовуватимуться кримінальні й цивільно-правові механізми.

Отже, посилення адміністративної відповідальності за фінансові правопорушення варто розглядати не лише як технічне оновлення строків і розмірів штрафів, а як частину ширшої реформи фінансового контролю, яка включатиме розширення складів адміністративних правопорушень відповідно до міжнародних директив і стандартів.

Гармонізація українського законодавства з європейськими директивами та стандартами FATF, OECD дозволить створити комплексну систему фінансової прозорості й доброчесності. Зокрема, одним із напрямів переговорного розділу 24 «Юстиція, свобода і безпека» та, відповідно, Дорожньої карти з

* Термінологія «розтрата», «крадіжка», «безгосподарність», яка використовується у статті 164² КУпАП, походить ще з радянського періоду і сьогодні виглядає дещо архаїчною. Зокрема, «розтрата» та «крадіжка» є поняттями, які в сучасному праві здебільшого відносяться до кримінальної відповідальності: їх використання в адміністративному контексті створює плутанину між адміністративними і кримінальними правопорушеннями. «Безгосподарність» є терміном, який не має чіткого визначення у сучасному законодавстві, оскільки є оціночним і може трактуватися надто широко. У сучасних стандартах фінансового контролю та аудиту використовуються більш точні поняття: «неефективне використання ресурсів», «порушення принципів належного управління», «ризикова фінансова практика». У директивах ЄС та стандартах FATF, OECD застосовується сучасна термінологія: «недотримання процедур фінансового моніторингу» (AML/KYC - вимоги, які передбачають протидію відмиванню коштів та ідентифікацію клієнтів для запобігання шахрайству); «маніпуляції з фінансовою звітністю»; «приховування інформації про бенефіціарів»; «порушення вимог прозорості та корпоративної звітності». Це більш конкретні й вимірювані категорії, які дозволяють чітко визначати склади правопорушень і уникати оціночних термінів.

питань верховенства права², розробленої як стратегічний документ, що визначає комплекс реформ у межах переговорного процесу щодо членства України в Європейському Союзі, йдеться про імплементацію директив ЄС 2015/849³ та 2019/1153⁴, що слугують орієнтирами для розширення складів адміністративних правопорушень у фінансовій сфері, хоча стосуються переважно кримінально-правової сфери. Водночас їх положення мають значення і для адміністративної відповідальності, оскільки вони встановлюють стандарти прозорості, фінансового моніторингу й доступу до інформації, які можуть бути використані для формування складів адміністративних правопорушень у випадках, коли порушення не досягають рівня кримінального злочину, але шкодять фінансовій дисципліні.

Стандарти FATF щодо віртуальних активів є актуальними також як орієнтири для збільшення переліку адміністративних правопорушень, оскільки визначають сучасні виклики від прозорості фінансової інформації до контролю за цифровими активами і можуть бути використані для формування нових статей КУпАП. Це дозволить Україні не лише збільшити штрафи та строки притягнення до відповідальності, а й створити систему адміністративних санкцій, яка відповідає європейським стандартам і забезпечує реальну ефективність фінансового контролю.

Законодавство з фінансових питань потребує системного оновлення на рівні розробки спеціальних законів, які би передбачали адекватну відповідальність за порушення процедур фінансового моніторингу; за маніпуляції з електронною фінансовою звітністю; за приховування інформації про кінцевих бенефіціарів; за порушення вимог нефінансової звітності (корпоративна етика, антикорупційні політики, екологічні та соціальні аспекти) тощо.

Висновки

Запропонований законопроект спрямований на підвищення ефективності державного фінансового контролю та формування належного рівня фінансової дисципліни в Україні. Збільшення строків притягнення до адміністративної відповідальності й перегляд розмірів штрафів за порушення законодавства з фінансових питань дозволять забезпечити невідворотність покарання, зменшити ризики уникнення відповідальності та створити превентивні механізми для запобігання повторним правопорушенням.

Наступним кроком має бути уточнення та доповнення складів адміністративних правопорушень у фінансовій сфері, щоб охопити сучасні

² Дорожня карта з питань верховенства права. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf

³ Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:32015L0849>

⁴ Directive (EU) 2019/1153 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 laying down rules facilitating the use of financial and other information for the prevention, detection, investigation or prosecution of certain criminal offences, and repealing Council Decision 2000/642/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1153/oj/eng>

ризиками та забезпечити гармонізацію з європейськими директивами і стандартами FATF, OECD. Це дозволить Україні створити комплексну систему фінансової прозорості та доброчесності, де адміністративні санкції виконуватимуть превентивну функцію, а у випадках масштабних порушень застосовуватимуться кримінальні й цивільно-правові механізми.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*